

SZEKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZEKELY UJSÁG
AZ „ELSŐ SZEKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hatenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előjárók, papok és gazdasági egyleti tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Helyközi telefon 15. sz. egy példány ára 10 fillér.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
B E T E G H P Á L
LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szö 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet om. 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. Nyílt-tér soa 1 K. Dijkak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és klíring 10,489. szám

Bosnyák vasut magyar pénzen.

Irta: **Kossuth Ferenc.**

Bosznia és Hercegovináról azt mondani, hogy „nagy pipáju és kevés dohányju” valóban nem lehet. Ezen anektált országokban a közigazgatásnak összes bevétele (a rendeseket és rendkívülieket beleértve) 72 millió korona, ennek több, mint egyötöd része, vagyis 16 millió dohányjüvedék, tehát az ország nem kevés dohányju.

De azért sem lehet ezen anektált két országra az ismert magyar mondást alkalmazni, mert nagy a hajlandóság ezen országok pipáját a mi dohányunkkal is tömni anélkül, hogy a magyar király történelmi jogait érvényesítené ezen országok birtoklására vonatkozólag, bármiképpen agyarkodják is a mi nagylelkű jó barátunk: az osztrák.

Nekünk annak idején vállalkozni kellett megvalósítani az ugynevezett dalmáciai összeköttetést.

Egyrészt a magyar király óhajtottá ezt hadügyi szempontokból, másrészt a horvátok kívánták s akkor reméltük, hogy a horvátokkal jó viszonyt létesíthetünk, ha érdekeikért is hozunk áldozatot.

Midőn e vasutat a kiegyezési tárgyalások során az osztrák kormány is kívánta, az ügy rendezésébe mi belementünk úgy, hogy összeköttöttük beleegyezésünket a kassa-oderbergi vasut osztrák vonalain bizonyos átalakítások kötelező teljesítésével, amelyek szükségesek arra, hogy kivitelünk Németországba ezen az utirányon, a sokszor igen károsan tapasztalt nehézségekbe hosszú idekig ne ütközhessek bele, bármennyire növekedjék is (a lehetőségek határai közt) ez a kivitel a közelebbi évtizedekben.

E Dalmáciát összekötő vonal képződésére osztrák részről Rudolfswertől a határig lett volna építve egy rövid vicinális vonal, amely Károlyvárosnál kapcsolódott volna be a máv. fiemei nagy vonalába. E vonalon haladt volna az ut Ogulinig és itt ágazott volna el; és kizárólag horvát (tehát a magyar birodalomhoz tartozó) területen haladt volna Otocacon és Gosnicon át a horvát határig, ahonnan egy rövidke részt Kninig az osztrákok építettek volna meg, Knintől pedig már van vasut Sebenicoig és Spalatóig.

Ezen a vonalon Magyarország gyakorolta volna a tarifajogot, illetőleg Ogulintól lefelé a határig a vicinális tarifát és az összeköttetést Dalmáciával Magyarország uralhatta volna, ha kellő eréllyel és képességgel fel tudta volna használni az előkészített helyzetet.

Most e megegyezéssel szemből felujult a régi osztrák kivánság, a Novi-Knin összeköttetés létrehozására, az ogulin-knini helyett, amelyen az egész forgalom Magyarország elkerülésével (csakis Zágrábon át) bonyolítottatnék le; és a dalmáciai összeköttetés egészen kivételnék Magyarország irányító hatása alól, azon ürügy alatt (mert ez ürügy és nem ok), hogy ez a vonal talán ötven kilométerrel rövidebb volna és talán valamivel olcsóbb; továbbá abban a tévhitben, hogy a tarifajog Magyarországot illetné meg, holott ez nem lehetne így, mert a dijképzés a hosszabb vonalon van, illetve a déli vasuton, Béctől Sziszekig.

Amellett, hogy ez a vonal kiragadja kezünkől a dalmát összeköttetést és előkészíti Bécs számára a monopolumot Szalonikiig, megtörténnék az a monstruózus eset, hogy magyar pénzen építenénk kizárólag bosnyák területen (tehát ezidőszereint hozzánk nem kapcsolt idegen országban) körülbelül száz kilométer vasutat.

Ilyesmit a magyar országgyűlésen a legerősebb tiltakozás nélkül eltűnni nem lehet.

Jól tudom és mély szomorúsággal látom, hogy az a rendszer, amely diadalmaskodott felettünk és ugyanazon ok miatt diadalmaskodott, amely egykoron, a csaták terén, a mohácsi vészhez vezette a nemzetet, ez a rendszer azt az elvet tette politikája sarkkövéül, hogy az osztrák követeléseknek, vagy mondjuk, a „bécsi” követeléseknek engedni kell.

Oda jutott a magyar nemzet e felfogás szerint, hogy egyetlen menstváruul állítatik oda az engedés, a megadás. Mert állítólag csak ezen az áron tud magának békét vásárolni, azért, hogy saját ügyeit is végezhesse, ha ugyan annak idején, mikor már a megadás megadott mindent és meg lesz a béke, lesz miből végezni saját ügyeit.

Ide jutott a magyar nemzet azon évek után, amelyekben bebizonyult, hogy nem is valami tulságos erőpróbával saját kezébe kaphatta a hatalom egy-

részét, legalább annyira, hogy ha csak keveset lehetett is létrehozni abból a jóból, amit akart volna magának megszerezni, de legalább el lehetett háritani a mindig lesben álló rosszat minden téren.

Még sokkal többet is lehetett volna elérni, mint amennyit elérhettünk, ha egységes nemzet állt volna helyt és élt volna a kedvező helyzettel, ahelyett, hogy egymással a végleteleg veszedelmes pártok saját magukat dobták le a hatalom polcáról.

Oly irányzatot, amelyen negyven évig fennállt, négy év alatt teljesen megváltoztatni nem lehetett. Aki azt hitte, hogy lehet, ébren álmódott; de lehetett mélyen szántani, jó magot vetni, új utirány egyengetését megkezdni.

Most mindez már a történelemé és a közel jövőben sok mindenféleképpen kell a nemzetnek elkészülnie. Az, hogy idegen földre menjen ki a magyar állam építeni sok-sok millió költséggel száz kilométer vasutat s ezzel az osztrák keleti kereskedelmi politikát segítse kényelmesebben diadalmaskodni a magyar felett — ez csak egy jellemző mozzanat a várható sok mindenféleképpen.

De rá akartam e mozzanatra fordítani az igazság lámpájának fényét, hogy lássa legalább az ország a ráborult sötétségben, hogy mit csinálnak nevében a háta mögött!

— Közigazgatási hatóságok

figyelmébe. Köz- és állategészségügyi tekintetek egyaránt kívánják, hogy a közutak befedessenek és a vedrek keresztpánttal láttassanak el. Ez hozzá tartozik egyrészt a tisztasághoz, de másrészt a rendhez is. Sőt — ha jól tudjuk — benne van a vármegyei szabályrendeletben is. Mit szólnak az állat- és emberorvosok ahhoz, hogy most, a kolerás időben s mikor — ugy szólván — az egész vármegye állatállománya nyakig benne van a ragadós száj- és körömfajásban, a kutak egyszerűen védő nélkül vannak és azokból az állatokat beleitatják. Vagy pedig vizet merítenek a vederbe, s mert keresztvas nincs rajta, abból itatják barmaikat és azután ugyanazon vederrel a családok részére is vizet merítenek. Miután e baj általános az egész vármegyében, mi is most csak általánosságban beszélünk, mert hisszük, hinni akarjuk, hogy ez egyszerű figyelmeztetésünk is elég lesz a hiányok minél sürgősebb pótlására. Azonban, ha ez nem lenne elég, közérdekből kénytelenek volnánk az előttünk fekvő konkrét eseteket közölni, a mivel aztán természetesen az egyesek érzékenységét bántanók meg.

Dr Nagy György védő beszéde

Az ellene király sértés miatt indított bűnygyben.

(Elmondotta a budapesti törvényszék előtt 1910. évi október hó 28-ikán.)

— Gyorsirói feljegyzés alapján. —

Dr Nagy György vádlott: Védekezésem első sorban arra irányul, hogy mikor a budapesti ifjuság gyűlésén 1910. január 24-én beszédet tartottam, akkor a csikszentmártoni választókerület országgyűlési képviselője voltam s így az országgyűlés tagjait megillető mentelmi jog védelme alatt állottam. A mentelmi jognak, mint felelőtlenségnek s így szólásszabadságnak szabályozása — a büntető törvény 19. §-ának rendelkezése szerint — az anyagi büntető jog körébe tartozik. Ha a mentelmi jog egyéni jog volna; védekezésemül fel sem hoznám, mert beszédemért férfiasan helyt akarok állani. De alkotmányunkban az országgyűlés tagjainak mentelmi joga egy hatalmas közjogi alkotmányjogi garancia és így nem engedhetem azt, hogy az én igénytelen személyemen keresztül a vádnak támadásával egy nagy nemzeti jog csorbítottassék.

A képviselőt a szólásszabadság nemcsak a haz falain belül illeti meg, hanem mindig és mindenütt, a hol képviselői minőségben szólal fel. Hiszen ha a felelőtlenség csupán a Ház üléstermékének falai között lenne szorítva, akkor elég lenne egy közönséges elbapoló kézirat, hogy a nemzetgyűlés tagjait megfossza a nekik biztosított szólás-szabadságtól.

Nehéz időkben éppen ott érvényesül az immunitás, mikor ennek alkotmányjogi védelme alatt a törvényhozás termében elnémitott képviselők más fórumokon hirdethetik a nemzet igazat, küzdhetnek a nemzeti jogok tudaláért. A tekintetes törvényszék is ezen az állá-ponton lehetett, azért rendelte el tanuk kihallgatását annak bizonyítására, hogy mint képviselő vettem e részt a jan. 24-iki ifjusági gyűlésen.

A most kihallgatott tanuk Dr Kovács László, Dr Wagner Karoly és Sepsey Mihály egybehangzóan vallották, hogy a gyűlésnek rendező ifjuságnak küldöttje január 23-ikán megjelent az országgyűlési függetlenségi és 48-as pártkörben s megkérte gróf Batthányi Tivadart, a pártkör ügyvezető igazgatóját, hogy a párt képviseltesse magát.

Az ifjuságnak erre a felkérésére, miután a tanuk vallomása szerint külön is óhajtották, hogy én részt vegyek gyűlésükön, azon megjelentem s az előadó bíró ur által felolvasott beszédet mondtam. Kétségtelen tehát, hogy én képviselői minőségben vettem a gyűlésben részt

s így nem magamat, hanem a nemzetnek a mentelmi jogban gyökerező egyik jogát védem, mikor erre való hivatkozással büntetlenségemet bizonyítom.

Ha csak a magam szerény személyéről lenne szó, egy pillanatig sem gondolnék arra, hogy képviselői minőségem állítsam a büntetés gátjára. Ha az ügyész azt gondolja, hogy azzal kibavót keresek, azt hiszem, hogy lesz alkalma meggyőződni arról, hogy Nagy György megszokta akkor is mondani az igazat, ha nem védi a mentelmi jog.

Itt megemlítem még azt, hogy az ügyész tiltakozott Lázár Ernő bíró urnak Szirmay rendőrtanácsoshoz, mint tanuhoz intézett azon kérdése ellen, hogy a gyűlésen meggyőződéssel beszéltem-e?

Elhiszem, hogy az ügyész, aki mindig hivatalból fizetésért beszél, nem tudja átérteni és átérzeni azt, hogy lehetnek emberek, kiknek erős meggyőződésük van s kik e meggyőződésnek adnak kifejezést beszédeikben.

Vajon mi más készített volna engem a beszédre, mint a meggyőződés parancsa! Avagy olyan nagy gyönyörűség-e az, hogy valaki, aki önértéke büszke, becsületére feltékeny egy beszédért a vádlottak padjára kerül, hol a kirendelt hivatalos közeg szabadon sértegetheti. Arra számítva, hogy elégtételt úgy sem kell adnia.

Szepesi elnök: „Utóljára figyelemzettem vádlottat, hogy a királyi ügyész urat ne sértegesse. A királyi ügyész ur kijelentette, hogy a vádlottat nem akarta becsületében sérteni s ezzel az elégtétellel bátran megelégedhetik.

Dr Nagy György vádlott: Védekezésem második iránya az volt, hogy én nem a magyar királyt, hanem a császárt sértettem meg. Büntető törvényünk legelső szakasza szerint: csak az képez büntetést és vétséget, amit a törvény annak nyilvánít. A törvény 104. §-a kifejezetten a király megsértését rendeli büntetni.

Igaz, hogy a magyar király és az osztrák császár ugyanaz a személy, de azért ugyanannak a személynek cselekedetei a bírálóra nézve büntetőjogi szempontból más-más elbírálás alá esik.

Valahányszor a közös uralkodó cselekedetével a magyar alkotmányos király törvényes hatáskörében marad, megilleti a törvénynek megkülönböztetett védelme.

Alkotmányunknak egyik sarkalatos tétele az, hogy a király az országgyűlés többségének bizalmát élvező férfiakból alakítja kormányát, vagy a kormány alkotással egyidejűleg hivatkozik a nemzet ítéletére, egy új választás elrendelésével. Gróf Khuen-Héderváry Károly kormányának, a mely 1910. január 21-én mutatkozott be a képviselőházban, ott egyetlen híve sem volt s így az ő kinevezése — az én jogász véleményem szerint — alkotmányunk alaptételét sértette. Ezt a sértést én a császár rovására írtam s beszédemben épen azért tudatosan mindig császárt említettem. Azért mondtam a vádirat szerint: „Ugy látszik nem volt okosabb cselédje a császárnak, mint ez a Héderváry, a ki éppen olyan buta, mint a gazdája.”

Beszédem inkriminált része nagyjában történelmi reflexió volt. Felémleltem azt a történelmi tény, hogy mi már független állam voltunk akkor is, mikor a Habsburgok ősei kecskéket legeltettek. Ez az ősi foglalkozás nem halványíthatja az Isten kegyelméből való uralkodás glóriáját.

A szerbek a belgrádi muzeumban nemzeti büszkeséggel mutogatják azt a nehézkes, széles varrásu csizmat, melyet a Karagyorgyevics dinasztia megalapítója saját kezűleg varrt. A kecskepásztorok is vetekedhetik tisztességben a csizmakészítés nemes mesterségével s így a Habsburgoknak sem kell restelniük az egykoron kecskéket legeltető pásztori öst.

Szepesi elnök: Bár a vádlott történelmi reflexiókat ad elő s így eszméileg a védelem határait nem lépi túl, mégis kérem, hogy ne moráljon olyan sokáig a történelmi reflexióknál s inkább érdemben terjessze elő védekezését.

Dr Nagy György vádlott: Tekintetes törvényszék! Rövid leszek. Egyben igaz van az ügyésznek, hogy semmiféle enyhítő körülményt nem lát mellettem. Ezt én is hirdetem. A mit mondtam: öntudatosan, erős meggyőződéssel mondtam; annak minden szavát ma is hangsúlyozottan fenntartom.

Ha a törvényszék bűnnek tartja az igazság bátor kimondását, akkor sujjon kiméletlenül. Elég erősnek érzem magam, kibirom.

Ne mellőzzétek kegyelemből a hivatalvesztés kimondását sem, mert ha elvész az ügyvédi oklevelem, felveszem az újságírói tollat, de meggyőződésemről akkor sem mondok le; kegyelemért akkor sem könyörgök. Egy szavamba került volna a kegyelem s nem tudtam kimondani ezt az egy szót.

Visszatartó látvány a térden könyörgő ember!

A köztársaság eszméjének hívei, csak talpra állott férfiak lehetnek.

A könyörgő szóval lelkem szentességét: a republikánus eszmét sérténém meg s örökre méltatlanná válnék arra, hogy papja maradjak ennek a szent eszmének.

Nyugodt öntudattal várom a tekintetes törvényszék ítéletét.

Nem kegyelmet kérek ismétlem, ne gyakoroljanak irgalmasságot, mert sértene, megalázza engem.

A mit mondtam az én édes hazám jogainak megvédése érdekében mondtam; nincs mit megbánnom. Igazságot kérek!

— Ausztria bennünket elzár a világtól. A Budapesti Hírlap vasárnapi számának szerk. úz.-ben igen érdekes magyarázatát adta a készfizetésnek. Rövid vonásokban, tömör egészet nyújt, melyből a kormány által épen most elalkudott készfizetés fontosságát mindenki megértheti. A közlemény így szól:

Emke és mások. A készfizetésről a múlt héten közöltünk cikket, ezen a helyen csak nagyon röviden magyarázhatjuk. Az Osztrák és Magyar Banknak joga van a bankjegyeknek aranyra való beváltását megtagadni. Rendes körülmények között nem teszi ugyan, de hogy megteheti, annak nagy jelentősége van. Ott van ugyan minden bankon, hogy törvényes ércpénzt azonnal kap érte akárki,

ha kívánja, de törvényes ércpénz az ezüst is. A bank alapszabályainak 111-ik paragrafusára pedig akként intézkedik, hogy a míg az államjegyek kényszerforgalma fennáll, addig a bank nem köteles bankjegyeit beváltani. Mihelyt az államjegyek kényszerforgalma megszűnt, hatályba léphet a beváltást kötelező 83-ik paragrafus. Az első feltétel az államjegyek bevonása már 1903-ban teljesült Most az a kérdés, hogyan léptessék életbe a 83-ik paragrafust. Az osztrák uralkodó pártok azt mondják, sehog. Jól esik nekik az a tudat, hogy az egész arany kincs Bécsben van főlhalmozva s arra a pillanatra gondolnak, a mikor Magyarországon egyértelműen követeli mindenki, hogy aranyra váltsák be bankjegyeit és ők a jogra hivatkozva, nem engedik, hogy az arany fedezetet elhozzuk. Komoly gazdasági irók félnek Ausztriában attól, hogy egy szép napon ráteszük kezünket az Osztrák és Magyar Bank aranykincsének arra a részére, amely bennünket a birtokunkban levő bankjegyek alapján megillet. Efféle hatalmi feltékenykedés nagy szerepet játszik az osztrák ellenzésben. Objektívnek tetsző gazdasági érvek mögé rejtik ezt a feltékenykedést s azt mondják, hogy a kötelező készfizetés fölösleges, hiszen így is meg tudta őrizni az Osztrák és Magyar Bank a váltóárfolyam paritását, a mi azt jelenti, hogy a mi fizetőeszközünk éppen oly jók, mint a kötelezően arannyal fizető külföldi piacok fizetőeszközei. Ez magában véve igaz, de mi magunk, Ausztria nélkül, közvetlenül érintkezésbe a világpiaccal csakis kötelező aranyfizetéssel juthatunk és így törhetjük át azt a falat, mellyel Ausztria bennünket elzár a világtól.

Betűsoros jegyzéke

azon családoknak, amelyekre a Széki gróf Teleki nemzetség marosvásárhelyi levéltárában 1711—1867. évig hiteles leszármazási adatok őriztetnek.

Összegyűjtötte: ifj. Biás István levéltáros.

Szabó, Szabó altorjai, Szabó barátosi, Szabó borbándi, Szabó csapói, Szabó dési, Szabó ehedi, Szabó erdőcsinádi, Szabó ernyei, Szabó harasztkeréki, Szabó iszlai, Szabó körispataki, Szabó lunkai, Szabó marosszentkirályi, Szabó marosvásárhelyi, Szabó csikfalvi és mosoni, Szabó sárpatoki, Szabó tamási, Szabó tordai, Szabó udvarfalvi, Szabó váradi, Szabó alias Bakó, Szabó alias Czako, Szabó alias Geller, Szabó alias Hajdu, Szabó alias Jenei, Szabó alias Szacsavay léczfalvi, Szalai, Szalai a'osi, Szálbek petrisi, Szalánczy, Szalánczy örményszékési, Szaniszló komjátzsegi, Szarvadi, Szarvadi bot-házi, Szász, Szathmáry, Szathmáry Asztalos vagy Tóth, Szathmáry haranglábi és toldalagi, Szatsvai, Száva, Száva gogánváraljai, Szebeni, Szegedi, Szegedy mikeszászi, Szegedy oláhlaposi, Szeghy, Székely, Székely borosjenői gróf, Székely dálnoki, Székely kilyéni, Székely pókakereszturi, Székely sepsiszentgyörgyi, Székely alias Nagy szárazajtai, Székely alias Rettegi, Szekeres, Széki, Széki petki, Szél, Szemere, Szemere kaki-várdi, Szengyel, Szénás bályoki,

Szente, Szentiványi sepsiszentiványi, Szentgyörgyi, Szentgyörgyi szathmárnémethi, Szentkereszty zágoni báró, Szentkirályi, Szentkirályi in.-gyulai, Szentmártoni, Szentmártoni sárdi, Szentpáli, Szentpáli homoródszentpáli, Széplaki, Szereday szentháromsági, Szerencsi, Szétsi, Szigeti, Szigethy ujtordai, Szilágyi, Szilágy ákosfalvi, Szilágyi szaniszlai, Szilvási kecsétszilvási, Szodorai, Szolga, Szombati alsóilosvai, Szombatfalvi szombatfalvi, Szócs, Szócs nagyernyei, Szóke ehedi, Szőlősi, Szőlősy borosjenői, Szőlősy dési, Szőlősy gyalui, Szőlősy hercegszőlősi és sárdi, Szőlősy alias Hercegszőlősy sárdi, Szörtsey, Szóts kézdívásárhelyi, Szóts zilahi, Szótsi, Szucsáki, Szucsáki erdőcsinádi.

Tahy, Tamásfalvi, Tamási, Tamási marosjára, Tarpai alias Nagy váradi, Társy, Tarsoly, Tavasz, Técsi, Tegledi, Teleki széki gróf, Teremi perbe, Thalaba szecsőri, Tholdalaghy nagyercsei gróf és nemes, Tholdy nagyszalontai gróf és nemes, Tholnay selyei, Thorotzkay torockószentgyörgyi gróf, báró és nemes, Thuróczy, Tisza borosjenői, Tiszabecsi, Tolcsvai, Tolnai, Tordai, Tordai kémeri, Tordai somogyi, Torjai, Torma csicsókereszturi, Tornyai toronyfalvi, Tóth, Tóth szeredai, Tóth-Szathmáry alias Asztalos, Tökés, Török, Török abódi, Török kadicfalvi, Török alias Kis, Tunyogi Turi, Turi tamásfalvi, Turóczy csapói, Turóczy raksányi, Traun gróf, Türi sarkadi.

Ugron, Ugron szentmihályi, Ujfalvy mezőkövesdi, Ujfalvi, Ujhelyi, Ujhelyi tiszaujhelyi, Ungur licsinyai, Ungvári, Urai, Urai nagydobai, Urai urai, Uzon, Uzon borberek.

Vadadi, Vadadi csikszentmártoni, Vadadi vadadi, Vadas béteki, Vadasi, Vajai, Vajda, Vajda berei, Vajda kölpényi, Vajna pávai, Valkai magyarvalkai, Vallants, Varasdi, Varga, Varga iszlai, Vargyas, Varsányi csekelaki, Vas, Vasas, Vass diódvárajai, Vass feldobai, Vass szoboszlai, Vay vajai báró, gróf és nemes, Vácz, Vágási, Vályi, Vánca, Váradi, Váradi galambodi, Váradi nagyváradi, Váro bágyoni, Vásárhelyi nagyenyedi, Veér köröstarcsai, Velits lászófalvi, Verebélyi, Veres, Veres ákosi, Veres erdődi, Veres váradi, Veress kézdipolyáni, Veszprémi, Vetési, Vég, Viski, Vitályos nagyernyei, Vitéz, magyarbikali báró és nemes, Vizai, Vizeli, Vizkeleti.

Wass czegei gróf és nemes, Weres, Wesselényi hadadi báró.

Zabolai, Zajzon, Zakariás, Zalányi enyedi, Zalányi, Zámbo kolozsmostoni, Zathureczky zaturcsai, Zeyk zeykfalvi, Zichy vásonkői gróf, Zsigmond, Zsigmond lemhenyi, Zongor, Zoltai, Zöldi.

Maros-Vásárhely, 1910. október havában. (Vége.)

Közigazgatási ülés.

Udvarhelyvármegye közigazgatási bizottsága e havi ülését tegnap délelőtt Gróf Haller János főispán elnökléte alatt tartotta meg.

Az előadók jelentéseit egyhangúlag tudomásul vették. A megemlékre méltó lényegesebb adatokat a következőkben foglaljuk össze:

Az alispán múlt hónapban 82 drb egy évre érvényes utlevelet adott

ki. Az árvaszéknél 12765 kiskorú és 189 gondnokolt ügyeit kezelték.

A közegészségügyről Dr Lengyel József vármegyei tisztifőorvos referált. Az állapot kielégítő volt, noha a hevenyfertőző bántalmaknál némi emelkedés mutatkozott. A hatósági és magángyakorlatot folytató orvosok 84 betegségét jelentették be. Kanyaró: Bögöz, Kányád, Székelykeresztúr; bárányhimlő: Oklánd, roncsoló toroklob: Szentegyházsfalu, Székelyudvarhely; hasi agyvelő (tifusz) Székelydány, Gyepes, Ujszékely; hökhurut: Atyha, Korond; gyermekági láz: Székelyudvarhely városban fordult elő. Orvos-rendőri hullavizsgálat 11 eset volt. A köz kórházban 180 beteget ápoltak.

A tanfelügyelő jelentése szerint, a vármegye területén 54 állami elemi iskola van s ezekben 87 férfi és 43 nő, összesen 130 tanító működik. E tanévben 6273 mindennapi, 1512 ismétlő, összesen 7785 tankötelet irtak be. 676 mindennapi pedig még nincs beírva. A kiskalambfalvi, székelykeresztúri és homoródalmási iskolák egyes, tulzsfolt osztályait megszüntetik. Felsőfalván 2 bérhelyiségben a tanítást megkezdik. Agyafalva, Kányád és Oklánd iskolái a járvány miatt szünetelnek. A népoktatás ingyenességéről szóló törvényt részben végrehajtották. A szakminiszter kimondotta, hogy az autonóm hitfelekezeti tanítóknak járandósága, első fokozatú biráskodás útján biztosítandó. A székelyudvarhelyi polgári leányiskolánál 32 növendéknek egész és 4-nek fél tandíjmentességet engedélyezett. Hajdu András oroshelyi-diafalvi elhunyt tanító népes családja érdekeit gondozni fogja. Karácson Julia székelykeresztúri polg. isk. tanítónő — állítólag — Debrecenben nyert alkalmazása miatt, állásáról lemondott. A miniszter Vári Elek felsőfokozati áll. tanítót az igazgatással is megbizta.

A pénzügyigazgatóság jelentését Rontsik titkár, igazgató-helyettes terjesztette elő. A jelentés meglepő adatokat tárt fel. Ex-lex után bőségesen ömlött az adó. Így egyenes adóban 61212 K 39 f, hadmentességi díjban 153 K 21 f, fogyasztási és italadóban 10.889 K 45 f több folyt be, mint a múlt év hasonló havában. Bélyegilleték azonban 5494 K 70 f és dohányjövődék 1464 K 37 f kevesebb volt. Fizet a székei; mint a köles, úgy ömlik a pénz. De azért a finác nincs megelégedve. Ujabbán ismét 28 község elöljáróságára mondták ki a felelősséget, mely abból áll, hogyha bármilyen módon az adót be nem hajtják, súlyos büntetésben részesülnek. Ez ellen próbálgatott védelmet ki- eszközölni az alispán, de oly enyhe, bátoratlan hangon adta elő, mintha igaza nem is lett volna. Pedig igaza volt. A falusi jegyzők az adóbehajtást lelkükből utálják s ha e kényszerített foglalkozásuk miatt: még büntetésben is részesülnek, azzal csak a rossz hangulatot növelik. Tehát lassabban, kiméletesebben kell gyakorolni azt az üléseken hangoztatott „szelid nyomás“-t, mely még a Bánffy-kormány idejéből való.

Az állami és törvényhatósági utak kielégítő állapotban voltak. A marosvásárhelyi építészeti hivatal — Dr Mezei Ödön biz. tag felszólalása alapján — a mv.-parajdi utvonala

vonatkozó havi jelentések beérjesztésére felhívják.

A vármegye területén levő fogházakban 16 vizsgálati és 174 elítelt fogoly volt tartóztatva.

Az állategészségügy rossz lábón áll. A ragadós száj- és körömfájás vármegyeszerte dühöng. Alig van pár község, hol baj nincs. Az egész megyét egy veszkerületé alakították.

A gyengélkedő közgazdasági előadó helyett Szabó Endre aljegyző olvasta fel a jelentést, mely örvendetes híreket közöl a törökbuza és pityóka bőséges terméséről. A nép legfőbb táplálékainak ily kitűnő volta mellett azonban szomorú jelenség, hogy a lóheremagot az elszaporodott egerek közepes mennyiségre szorították. A legelők dus táplálékot nyújtanak a betegségtől elcsigázott állatoknak. Majd a lódíjazás sikereiről számol be a jelentés.

Az oly sokszor sürgetett és mind annyiszor megígért vasúti menetrend módosítása végett, ismét felírnak a miniszterhez.

A székelykeresztúri tanítóképző intézetnek tértávon belül leendő felépítésére vonatkozó miniszteri leiratot tárgyalva, az építési engedély iránti kérvényt, hiányos felszerelése miatt, visszautasították.

Több kevésbé lényeges ügy elintézése után, a z ülés véget ért.

HIREK.

— **Áthelyezett igazgatónő.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Schiller Irma székelyudvarhelyi állami polgári leányiskolai igazgatótanítónőt eddigi minőségében — saját kérésére — az ipolysági állami polgári leányiskolához helyezte át. A mily sajnálattal vettük e hírt, éppen annyira siratják az intézet növendékei a derék igazgatónő távozását. A polgári iskola kezdetétől fogva széles látókörű, pontos és lelkiismeretes vezetője volt e nagyfontosságú feladatot betölteni hivatott intézetnek. Társadalmi életünkben is jelentékeny szerepet töltött be és helye bizonyára sok ideig üresen marad.

— **Megbizatás.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Killyéni Erzsébet hosszafalusi állami polgári leányiskolai rendes tanítónőt a székelyudvarhelyi állami polgári leányiskolához áthelyezte és ideiglenesen az igazgatói teendőket ellátásával is megbizta.

— **Egy ügyvéd halála.** Száldobosi Borbáth Dani hités ügyvéd életének 63-ik, boldog házasságának 9-ik évében, rövid ideig tartott betegség után, e hó 5-én délelőtt háromnegyed 12 órakor jobblétra szenderült Székelykeresztúron. Hült tetemei f. hó 7-én délelőtt fél 10 órakor a ref. szertartás szerint, a háznál tartott ima után, általános részvét mellett, Kiskede községben, első neje hamvai mellé helyezték örök nyugalomra. Halálát Tordai Borbély Ilona, mint neje, Samu, Dani és Pista gyermekei, Borbély Sámuel nyug. tanítóképezdei igazgató és neje Kolozsvári Péchy Póli, mint após és anyós, valamint széleskörű rokonság gyászolja.

— **Erdélyrészi országos vásárok.** November 12-én Baró, *Farkaslaka*, Töröcsvár; 13-án Csokmány, Magyar-nemegye, Vajdahunyad; 14-én Bá-

tos, Szentágota; 15-én Egerbegy (Tordaaranyosm.), Magyarós, Riomfalva, Szászkezd; 16-án Resinár; 17-én Alsószopor; 19-én Felvincz, Gernyeszeg, Heraszkerék, Királyfalva, Magyarfráta, Magyarorbó; 20-án Erzsébetváros, Körösbánya, Szamosnagygyoroszló.

— **Bucusu.** Homoródalmásra történt áthelyeztetésem alkalmával oly sok üdvözlő levelet kaptam ismerőseimtől, barátaimtól és az abásfalvi lakosságtól, hogy minden üdvözlőre választ adni képtelen vagyok. E helyen fogadják hálás köszönetemet mindazok, kik szerencse kívánataikkal felkerestek s kik ezáltal engem megtiszteltek. Homoródalmás, 1910. november 5-én. Kiss Mózes tanító.

— **A hadsereg és a magyar ipar.** Talán emlegetni sem kellene, annyira régi panasz, hogy a hadsereg és a haditengerészet szállításainál minden indokolás nélkül mellőzik a magyar ipart. Még a kvóta arányában sem részesedünk benne és így még az a kevés vigasztalásunk is elvész, hogy az a sok millió, a mit a hadsereg számára áldozunk, legalább részben visszatérül az adózó polgárság zsebébe. A haditengerészeti szállításoknál még csak van elfogadható kifogás, — sajnos — hogy nincs oly gyárunk, a mely a szükséges hajókat, felszereléseket gyártani tudná. A szárazföldi hadsereg beszerzéseinél ez a kifogás el- esik, mert itt ugyszólván alig van oly felszerelési-cikk, a mit a magyar ipar ne tudna előállítani. Ez a kérdés azonban katonáéknak nem okoz sok fejtörést. Az elszámolásnál, a költségvetés készítésénél a számokat oly nagyszerűen táncoltatják, csoportosítják, hogy gyönyörűen kimutatják, hogy a magyar ipar megkapja a maga illető részét. Jobban mondva csak kimutatták, mert legújabbán Chorin Ferenc delegátus lerántotta a leplet a hadügyminiszteri furfangoskodásról. Alaposan megcáfolatlanul kimutatta, hogy a hadügyi kimutatás teljesen illuzórius, mert tényleg beszerzésekből Magyarország csak 29 százalékot, míg Ausztria 71 százalékot kapott. Mig az utóbbi két év alatt folytatott katonai építkezésekből Ausztriának 90 millió, Magyarországnak csak 20 millió korona jutott. Ezenkívül a magyar kvóta javára írják azt az 18 milliót, melyet az Ausztriában feldolgozott magyar gyapjuért kifizettek, ellenben nem számítják be Ausztriának azokat a munkabéreket, a miket az ausztriai kincstári gyárakban fizettek ki. Hozzávéve mindehhez azt a 35.197.000 koronát kivevő megrendeléseket, a miket a tengerészet számára Ausztria szállít, egész csinos perspektívát nyújt a magyar ipar támogatásáról.

— **A szédülés magyarázata.** A hegymászók szédülésének, ennek a különleges és félelmes érzésnek okát sokféleképpen próbálták már megmagyarázni. A sok föltevés közül talán a legelfogadhatóbb Pflüger német fiziológusnak a magyarázata. Pflüger szerint a szédülésnek oka a félelem. A gyermek, kinek fogalma sincs a mélység veszedelméről, nyugodtan szed a szakadék szélén virágot; a gyakorlott hegymászó, aki számtalanszor kipróbálta és megfigyelte már tagjait, nyugodtan áll a szirtfokon, mert megvan a biz-

tosság érzése. Ha azonban a szédülést nem ismerő ember kiáll a meredek szélére és elgondolja, hogy lezuhan, abban a pillanatban szédülni kezd. Tessék megpróbálni a negyedik emeleti erkélyen. A szédülő ember azonban nem gondolt a lezuhanásra, csak egyszerűen érezte, hogy ina megroskad, látása zavaros lesz, kiveri a hideg veríték; e rajta végbemenő változások által okozott hőérzetet, jobb híjján szédülésnek nevezik. Meglepő, de bizonyossággal megállapítható tény, hogy az ilyen esetek legtöbbszörében, valószínűen valamennyiben, ott volt a lezuhanás, de főként a leugrás, az öngyilkosság gondolata. A szédüléshez a mélység látása feltétlenül szükséges, tudata vagy elképzelése nem elegendő. Éjjel vagy ködben a szédülő ember olyan hegymászásra vállalkozhatik, a milyent rendes viszonyok közt sohasem tudna megenni. A hegyi vezetők a turistának, kit váratlanul szédülés lepett meg, bekötik a szemét és így vezetik le. A szédülés ilyenkor azonnal megszűnik s ezért akarták a hegyi szédülést régebben a látással magyarázni. Pedig tulajdonképpen semmi köze hozzá.

— **Az agrár takarékpénztár-részvénytársaság** Székelyudvarhelyi fiókintézete a 4 százalékos magyar koronajáradék folyó évi december 1-én esedékes szelvényeit már folyó hó 20. kezdődőleg levonás nélkül beváltja.

* **A székelyek alkotmányának története.** Különösen a XVI. és XVII. században, írta: Dr Konner János. Németből fordította: Balásy Dénes fővárosi tanár. Ára 4 K. Rendkívül érdekes, a székelység legrészletesebb ügyeit tárgyzó mű, mely 408 oldalas, vas- kos kötetben a székelyek ösfoglalását, a Székek fejlődését, feladatát, kapitányait, a dultó vagy szolgabíró (székbiró), a főkirálybíró, az esküdteteket vagy székülöket, a jegyzőt vagy notáriust, a falut vagy községet, a rendeket a Székelyföldön (A három rend, A földönlakók, Székely támad, Székely bánja vára 1562, A darabontok, A két első rend heizete, lófők, A primorok vagy főnépek, Nemesek, jobbágyok, zsellérek), a székelyek hadi szolgálatait, a hadi terhek felosztását a rendek között, must- trákat vagy hadi szemléket, a prásidium vagy határőrséget, a székelyek adózását, az egyenlő megterhelhetőség korszakát 1562-től 1601-ig, a rendes közterhektől való megszabadulás korszakát 1601-től 1657-ig, hadi adót, török adót fizetnek a székelyek is, 1657—1601-ig, a székelyek bírtok- és örökösödési jogát, a székelyek sónordási jogát nagy tudással, kiténő fordításban tárgyalja. Új nyomokon jár. Kiváló forrás- munka, gazdag adatokkal. Kapható Betegh Pál könyvkereskedésében Székelyudvarhelyt.

Nyilt-tér.*

Tisztelettel alólírott f. év szeptember hó 15-én e helyen fogadást ajánlottam Pálmay József családfát és nemesi címert önkénytelen gyártó genealogus urnak. Azóta már ajánlott levélben is megsürgöttem, de még mindig késik annak kijelentésével, hogy elfogadja-e a bizonyítást hiteles adatokkal, ahelyett, hogy mint írta volt — valószínűleg terrorizálási célból — könyvét „országos arcát- lansággal” védeni fogja és ezt meg is kísérlette a „Székely-Udvarhely” hasábjain. Ha nem akar felelni, ebből a konzekvencia csak az lehet, hogy a ferditést és hazugságot hozzáillőbbnek tartja, mint a tényekkel való bizonyítást.

Gagyai Samu.

*) Ezen rovat alatt közöltékért nem vállal felelősséget a szerk.

